

LA FONT DE SANT ANTONI DE BELLPUIG

per Jaume Torres i Gros

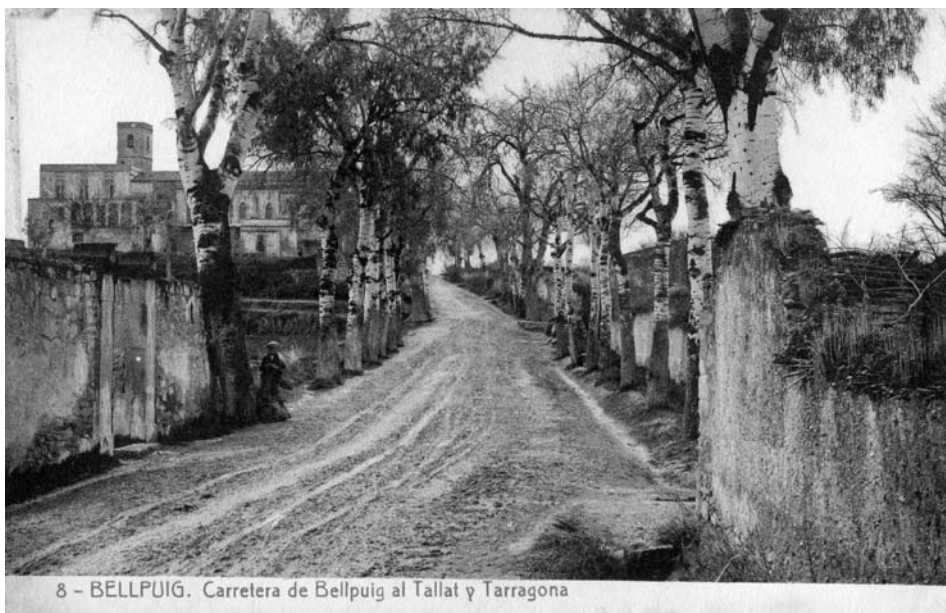
Aquesta és una petita història sobre una gran font anomenada de Sant Antoni, també coneguda com la font de Lluny, als afores del nucli urbà de la vila de Bellpuig. Aquesta població s'abastia d'antic amb les aigües del riu Corb i, generalment, amb els pous i recollint les aigües pluvials de les pròpies cases; la població disposava d'un gran pou públic que era davant la casa del Governador, fora porxos, a l'anomenada plaça del Pou, davant Casa de la Vila, avui carrer Homenatge a la Vellesa; a fora de la població, les basses boueres recollien les aigües pluvials pels animals domèstics.

La font deuria ser construïda, crec, als segles XVI-XVII; les seves característiques arquitectòniques són i semblen de l'època renaixentista, ens recorda els pilars, cornises i caragols de les portalades de la parròquia de Santa Maria i Sant Nicolau de Bari, i la casa del Governador, dins el casc urbà de la vila de Bellpuig.

L'any 1342, el senyor feudal del lloc i de la baronia de Bellpuig disposà del privilegi sobre les aigües del riu Corb des del coll de la Portella (Ciutadilla) fins al riu Segre; creà un batlle d'aigües per distribuir-les, escollí a la vegada un altre batlle per cada població on passa el riu, a les quals repartí el dret d'aigües, segons dia i hora. A Bellpuig es disposava de les aigües el diumenge, dia de reg, i se'n donava al monestir de Sant Bartomeu i Jesús, si bé aquest disposava de les aigües d'una font i del pou que recollia les aigües pluvials.

Fins a mitjan segle XVII (1740) aquesta zona territorial del baix Urgell nota la falta de pluges, donant lloc a la disminució de les aigües del riu Corb, als pous i basses, i s'arriba a un estat crític, cosa que fa abandonar cases i terres arreu; a la vegada s'inicià un seguit de devocions clericals al Sant Crist de Bormio i a la Verge dels Dolors, etc., per a obtenir el favor de les aigües del cel.

Al segle XIX és quan la font de Sant Antoni agafa el seu protagonisme, realçament i existència; són diversos els historiadors que ho documenten deixant apunts com aquests:

“Els frares franciscans que vivien al Monestir, l’any 1803 davant aquesta escassetat demanaren al Governador de la baronia, el construir una mina per sota el riu Corb”.¹ L’obra es posà fer a compte dels frares el 15 de desembre de 1803 la mina que es condueix des d’una font que hi havia hi encara hi es, a unes trecentes passes al migdia. Fou una inversió de 1.600 lliures.² La mina porta l’aigua al convent el 30 de juliol de 1804.

En la correspondència de 1807 es veu que els administradors del Sr. Duc (el baró de Bellpuig) com també els interessava aquesta mina, puix la concessió era amb la condició que l’aigua sobrant del convent passés al molí. Això també a la font de Sant Antoni.³ En lo any 1809 observant que la aygua de la mina se colaba en lo seller, y en lo hort determina lo P. guardià F. Salvador Sors posar als dos rechs per ahont la aygua ve fora, unes canals de pedra, lo que se executa prontament y costà la obra, y canals possades 30 lliures”.⁴

Amb la Desamortització feudal i clerical del 1835, el convent resta deshabitat de frares fins que, adquirit el 6 de setembre de 1896 per una comissió popular bellpugenca, passa cedit al bisbe i aquest el cedeix a l’orde dels Pares Paüls, l’1 d’octubre de 1899, els quals el rehabilitaran l’any 1906; aquests, per connectar amb la població i veïns de la vila de Bellpuig, l’any 1910, organitzen la festa de Sant Antoni, dit de la Sitja. De fet és el sant Antoni de Pàdua, de veneració antiga franciscana; la font era a mig camí entre els habitants de la població de Bellpuig i els frares del convent.

L’any 1908, l’escriptor folklorista Valeri Serra diu: “...Bellpuig les n’es deutor: deu als religiosos Franciscans l’aygua que per una mina va a la que avuy es rentador públich, y la

La font de Sant Antoni restaurada l'any 1898, sobreimatge escut vell de la vila de Bellpuig.

*que raja per la font de Sant Antoni, que fà bon munt de temps vè brindant sa regalada frescor al vianant a buscar de més pura y cristalina: Déu lo ho poch, perquè any mateix no 's fà pas malbé. No fa gayre temps que entre les dugues canelles s'hi coneixia encara una inscripció que deya: BEU y TANCA, ensenyant lo bon us que s'havia de fer de aquell dó conseguit à costa de la paciència y amor à la humanitat de aquells relligiosos que com à molts d'altres de sa classe, tantissim los deu la societat de tots los temps".*⁵

Bé és que la població de Bellpuig tenia altres fonts fora vila, com la dita font de la Vila, la del Molí i l'anomenada de Belianes, i que, al 1894, l'Ajuntament i propietaris creen una Junta d'Aigües i Electricitat de Bellpuig, i es promou fer fonts públiques dins la població. S'inauguren el 14 de setembre de 1898, dia de la Santa Creu, amb gran festa, fet que reviurà en aquesta diada les festes del Sant Crist, dit de Bormio, d'abans de la desamortització. Tant és així que la Junta promotora, Ajuntament i Parròquia instauren altra vegada la festa en honor al Sant Crist cada any els dies 14 i 15 de setembre, creant la tradició també el fet d'haver refet la font de Sant Antoni, on es fa un concert de música. Segons es deixa entreveure al "Programa de los Festejos extraordinarios que celebra la Villa de Bellpuig en honor del Santo Cristo su patrón durante los días 13, 14 y 15 de setiembre de 1902", en aquest programa també diu que: "El dia 14 -a las 6 gran concierto por la banda en el sitio de costumbre o sea en la fuente de San Antonio-." (fet per la Banda de música local dirigida per Ramon Sala, que també era l'organista de la parròquia).⁶

*Estat de la font a
l'any 1910: hi falta la
part alta del teulat
monumental.*

És però quan des de Bellpuig, l'any 1912, sorgeix la revista o premsa pròpia amb *Lo Pla d'Urgell*, dirigit per Valeri Serra, i en el seu número 9, del dia 29 de juny de 1912, pregunta: “*Perquè no condueixen l'aigua de la font de St. Antoni al poble*”.

Al número 352, del 30 d'agost de 1919, en les anomenades “Cròniques de Bellpuig”, diu: “...està reedificant la font de St. Antoni, s'hi ha posat de nou lo Sant que alguna mala mà li trencà el cap amb algun cop de pedra i posant l'escut de la vila devall. Molt be per l'Ajuntament”; i al núm. 353, del 15 de setembre, diu: “El dia 14 de setembre, Festa Major de la Santa Creu, després de gran missa es beneirà la Senyera de l'Orfeó Joventut... a la tarda la professo llúida i molt concorreguda, i quan fou acabada, anà tot el poble a presenciar la benedicció de la font de Sant Antoni, que com deien en el passat número, ha sigut restaurada, coronant-la de una imatge del Sant, treballada en pedra per l'artista Sr. Cardenas que hi ha gravat admirablement les inscripcions “Font de Sant Antoni

i Restaura l'any 1919". L'Ajuntament no mereix mes que elogis per haver-se re-edificat un simpàtic monument de la tradició, i sobre tot per haver fet les llegendes en nostra parla. A continuació l'orquestra "La Unió Armonia" de Barcelona, alternant amb l'orfeó, executaren un concert que fou justament aplaudit".

Una altra revista local, *L'Abeller d'Urgell* (núm. 101, del 21 de setembre de 1919), diu: "*L'Ajuntament restaura la font de St. Antoni*". Al 1920, en un article d'un viatge anomenat "Los Exploradores de España" hi descriu i publica aquest comentari: "*...forma tambien parte de su hidrografia, la antiquisima fuente de Sant Antonio situada a unos 200 met. De la Villa; restaurada en 1919, y cuya abundante agua, previene de resurgimientos de dicha fuente se abasteció el vecindario, hasta que se canalizo la que viene del Canal de Urgel...*"⁷

Per altra part és l'escriptor bellpugenc Ramon Saladrígues que deixa uns apunts escrits sobre la font de St. Antoni vers l'any 1920, on diu: "*No podem senyalar la data de construcció de la Font de Sant Antoni que suposem es trobarà regirant algun document en arxius de la vila, creiem però que el senyor de Bellpuig en l' any 1507 obté del Sant Pare Juli II, autorització per la fundació d'un Monestir de Franciscans avui convent dels Pares Paüls. Voldria dotar-lo d'aigua; i a l'afecte feu construir una mina que passant per la finca coneguda avui amb el nom de Clos a la part de mig dia del convent, va fins al dret de la partida Closa que per esser la conca del Riu Corp, porta una corrent d'aigua subterrània tot l'any.*

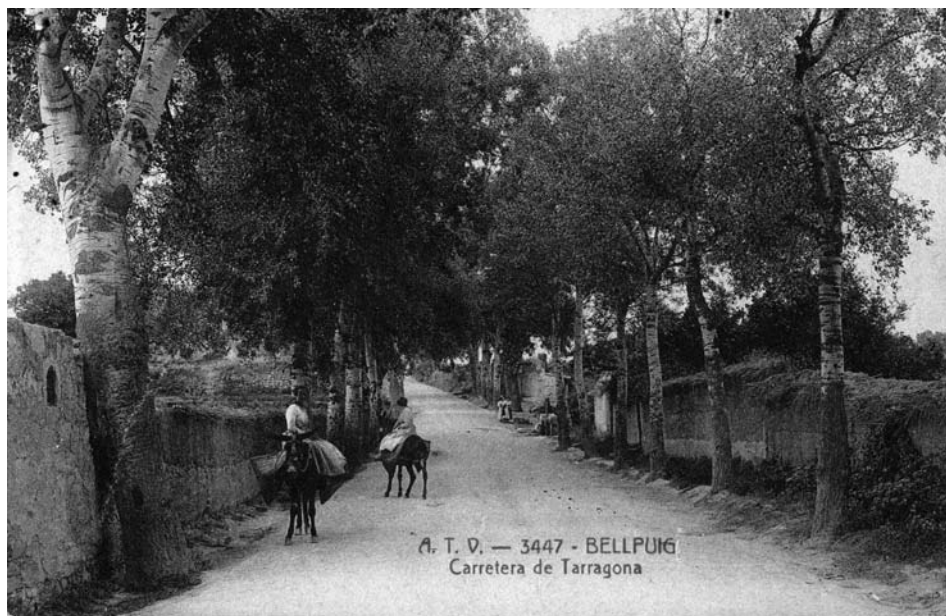
Aquesta aigua bon xic crua o mòlla, era la que servia per a tots els usos al convent fins que es construí una gran cisterna al mig del Claustre nou que substituï aquella aigua en el beure i cuinar.

La doll d' aigua que venia de la mina descrita i que la major part de l' any sobrava al convent determinàren entre el senyor, la comunitat i els Pahers de la Baronia de canalitzar-la i fer-ne una font monumental posant- hi San Antoni el franciscà per presidir-la.

No era pas tan abundant com es avui la font en aquelles fetxes; per això hi havia dues canelles que no rejaven pas continuament com ara, sinó que s' emplenava poc a poquet el dipòsit que existeix dins, hi havia una inscripció unida a pedra que encara es nota mes o menys avui que deia BEU i TANCA.

Des de que l'aigua del Canal d'Urgell ha filtrat per el trajecte de la mina és tant copiosa que la doll podria satisfer totes les necessitats de un poble gran. Transpire no és tant crua com quan venia sens filtracions i era tota de aquella mina, avui és, com havem dit, barrejada amb l'aigua del Canal en més d'un seixanta per cent. N'obstant s'hi nota, encara, la part mineral o mòlla.

Aquesta font ha estat, des de molts anys, la admiració i l'enveja (si es pot dir aixís) de quantes persones han passat per aqueix camí, majorment les que tenen els pobles seus insatisfent aqueixa primera necessitat. i Quant i quants han passat per davant de susdita Font i hi ha sojornat esmorzant, dinant o simplement reposant el seu redós!

El transport de l'aigua sobre ruquets per a ús domèstic

Pels veïns de la Vila ademes de satisfer les necessitats domèstiques en tots els seus caires, la Font de Sant Antoni ha estat un motiu d'atracció tant important que sens donar-nos-en compte des de molts anys enradera l'havem tingut per lloc d'esbarjo per passeig predilecte, per punt de reunió familiar. El jovent sempre alegre i vellugós donava i dona avui la nota simpatica al passeig. Les noies portaven aigua; unes amb argadells i quatre càntirs, altres amb el càntir al costat, alguna dos, i tenint els joves acompanyan les portadores d'aigua. Es portava tanta aigua que alguns moses l'avuidaven abans de arribar a casa per a tenir excuses havent de tornar-hi.

S'explica l'atracció del passeig si tenint en compte que el lloc es aviller, amb horts a tots costats d'on ne surten les flors per damunt de les tapies amb sos perfums, fruiters, hortalisses, arbredes espesses i altres naturals encisos que ens fa visitar i estimar. Ha sigut reformada algunes vagades. Les canelles s'han canviat diverses vegades. Abans quan l'aigua era espesa solament rajaven al(sobresidor) surtint al costat i esser abundants el doll (podia beure els animals i ramats de ovelles) l'imatge del Sant també s'ha anat refent a mesura que mals dits les han anat destruït l'any 1919 s'hi posa data i l'escut de la Vila."

Al'any 1921 les dues revistes anteriors s'havien substituït per *El Pregoner*, dirigit per l'impressor Ramon Saladrigues. Aquesta revista, al núm. 22, del 23 d'abril de 1923, comunica: "Avui diumenge, Festivitat de Sant Jordi; se ballarà una Audició de Sardanes davant de la font de St. Antoni, a les 5 i mitja de la tarda. Quedant invitats a ballar-ne tots los que tinguen el gust d'assistir-hi".

Al núm. 59, del 23 de setembre de 1923, hi diu: “*Per una mala ma han estat trencades les canelles de la font de St. Antoni*”, aquestes maleses es repeteixen segons el núm. 75, del 4 de maig de 1924: “*A la font de St. Antoni arrencant les canyelles. Ara qui vol veure ha de engollir el raig o mullar-se tot. Com som en temps que la sed apreta, anaria bé posar-hi canelles noves, que rajessen mes be*”. L’escrit és escoltat, així al núm. 76, de l’1 de juny, diu: “*Estan ja arreglades les canelles de la font; molt bé*”. Al núm. 81, del 27 de juliol, surt el següent escrit: “*Degut les calors, fa uns quants dies que hi ha espectacle a la font de St. Antoni amb motiu d’unes atraccions de remullada que hi tenen lloc cada nit des de les deu, cada dia hi van espectadors nous*”. Al núm. 84 continua el tema de la font: “*Els nois ferits per la rama de l’arbre de la font quedant solament N. Ignasià Salla fent llit haven-se trencat la cama*”.

Al núm. 28, del 16 de juliol, hi apareix un article curiós que relata uns fets humans vistos per l’autor, semblen reals. Titula “*La Font de Sant Antoni en pel·lícula*”, i diu: “*Passa una dona amb un feix al cap, s’el descarrega a l’ampit de la sèquia, i roja i suant s’assenta al costat del feix, amb la punta del devantal s’aixuga la cara i s’acosta al raig de l’aixeta petita de la Font; s’atança arràn del broc i gloc... gloc.. gloc... s’en fa un trago que casi bé s’ofega de tant temps sens respirà. Després fa un pantaix com una manxa de les grosses i ben refrescada i saciada la sed, de nou se carrega l’feix i a caseta s’ha dit*”.

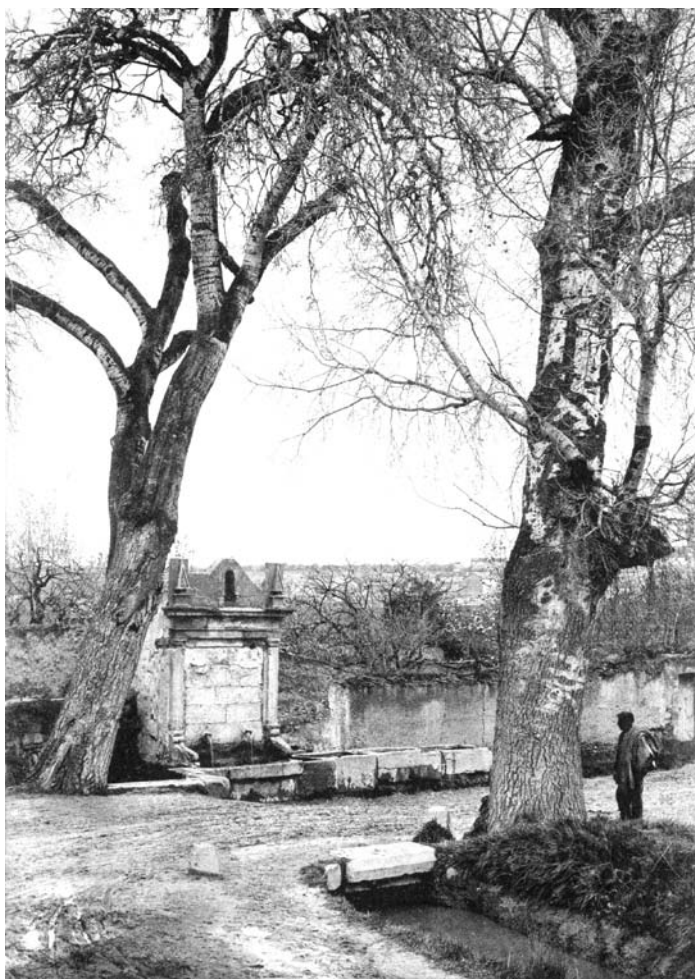
Del costat de la Vila venen quatre marrecs; no coneixereu de quin sexe son de tan arrocecats i polsosos que van il’s quatre pugen a la Font. S’atansen als brocs, acaricien les canelles, les freguen, beuen una, dos i tres vegades, s’omplen després la boca d’aigua, s’escatxiguen fan cabuçons, posen els dits dins dels rajos, s’estimen les aixedes, évoleu mes coses?

Venen dugues noies amb una cantireta; omplen una a cada canella, l’arrimen, beuen atancant la boca molt proper d’aont posen els dits perque no poden engullir el raig tant grós i esclament: ¡Que’s fresca!, i retornen a casa amb les cantiretes plenes bo i parlant de sabates blanques.

De costat del Molí arriben dos bovers xavals de quinze a setze anys i assedegats beuen... i tornen a beure i l’un fent un esforç per enpassar-se un glop d’aigua diu —recó...(un renec) que’s bona— i respon l’altre —coll...(un altre) —me la beuria tota—. S’estan per allí rentant-se la cara, el cap, després en tiren als bous que pacients sembla que mirin les travessures dels seus menadors, i finalment se mullen l’un bové l’altre tapant amb els dits els ratjos de les canelles perquè ragi pel broc de l’abeuradó i marxant molls i enfadats.

I passen forasters i homes de la població i fan el mateix i venen mes canalla i dones i la immensa majoria de persones que s’aturen a beure s’amorren (amb permís) a les canelles.

Ara, gracies a Deu, no hi ha cap epidèmia, que si he fós ja l’arrocegariem tots. Encara que l’aigua corrent diuen que no mata a la gent, aniria molt bé que tothom tingués bon cuidado de beure sens deixar-hi vestigis de la seva bava per dolça i bona que la tingui; ja no parlém dels que la tenen mala; aqueixos a cap preu.

9 - BELLPUIG Histórica Fuente de San Antonio

Estat de la font als vols de l'any 1919.

També s'hauria de vigilar que no hi pugessin els menuts a fer de les seves porquejant les canelles atancant-hi candelles enceses al mitg del dia, perquè ademés d'empastifar el llautó d'una malassa verda, hi ha'l perill imminent de que caiguin a la sequia i s'ofeguïn". Signa Vigil.

El lloc era molt freqüentat en aquesta època, no hi havia cap beguda més que l'aigua i el vi, tret dels dies de festa, com s'expressa al núm. 93, de l'11 de gener de 1925, on diu: *"Se explica de passejà cap a la font de St. Antoni. ¡Que ditxós es el jove que al punt pot passejar al costat de noia"*.

Una notícia de *El Pregoner*, núm. 156, del 12 de juny de 1927, es titula *"Honrant a un fill de Bellpuig"*, conclou i proposa: *"Que el Passeig de la Font*

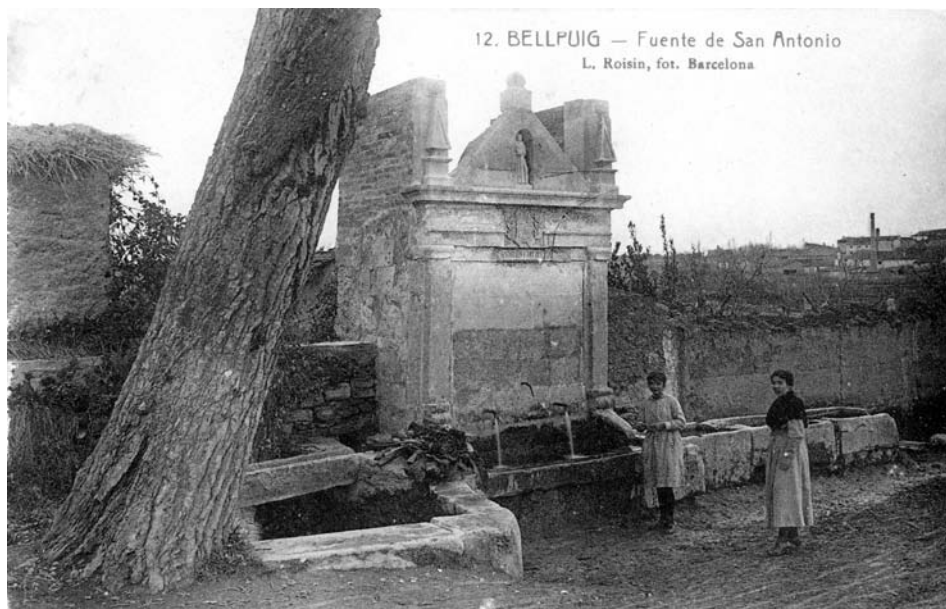
on el Baró de Bellpuig posseïa els seus magatzems on l'Escut de les seves armes encara orna la llinda d'una portalada i quan pernoctava en nostra vila tants viatges faria al Convent que tant protegia: se li dongue el nom del fill encelat de Bellpuig de D. Ramon III Folch de Cardona". La tradició continua segons *El Pregoner* núm. 163, del 18 de setembre de 1927, dient: "*La Festa Major... La Principal de la Bisbal dona dos concerts, un a l'aixir d'ofici davant Ca la Vila i altre a la font de St. Antoni, on una generació immensa invadí totes aquelles rodalies fins a enfosquir*".

A *El Pregoner*, núm. 234, del 15 de juny de 1930, hi diu: "*havent rebut una atenta lletre de "La Penya Law Tennis Clup" de Bellpuig convidant-nos a la inauguració del seu camp d'esbarjo físic que tindrà lloc avui diumenge dia 15 de juny a les cinc de la tarda; agraïts, lloc davant de la font de St. Antoni. Aquesta al creixe la calor comença a esser visitada de nit per molta gent*". Trobem al núm. 240, del 14 de setembre de 1930, l'anunci de la festa Major: "*el dia 14 a les 6 tarda-Concert per la "cobla Orquestra Barcelona" i "La Moderna" (local) les dos musiques executaran escullides peces a la plasseta de la font de St. Antoni*", i ho torna a dir el núm. 266, del 13 de setembre de 1931, el mateix dia i hora: "*Concert per la Cobla Orquestra Barcelona, la que executarà escullides composicions a la plasseta de la font de St. Antoni*", i al número següent, el 267, del 27 de setembre diu: "*El concert de la Font de St. Antoni on una allau humana envaïx tots aquells contorns mentres l'orquestra desgrana belles sardanes*".

Escut de les quadres del duc de Sessa.

Estat de la font restaurada l'any 1919. Sota la imatge, l'escut nou, el qual perdura actualment

Altra vegada *El Pregoner* núm. 287, del 3 de juliol, diu: “*El dia de St. Josep es celebra un ball de Verbera al camp de tennis davant la font St. Antoni. Es begué ben concorreguda ja fa dos o tres festes que les taules de refrescos són a la font. Aqueix any hi ha com un cafetí al costat de la carretera amb diverses taules*”. Aquest servei era a càrrec de Magdalena Munt, coneguda per la Cubana i era natural de l'Empordà; a la vegada ensenyava a ballar sardanes als veïns de la població voluntàriament (narracions viscudes i explicades per la meua mare Àngela Gros).

Al núm. 291 de *El Pregoner* del dia 28 d'agost de 1932, diu: “*Diumenge dia 14 la gent es donaren compte que del St. Antoni de pedra que hi ha al nixo o capelleta damunt la font del mateix nom, manca el cap, així com també el del Jesucrist que porta al braç. Al diumenge següent apareix destruït un pilar situat al kilometre 501, a 3 de la carretera a Vilagrassa. El dit pilar era alçat en memorial de haver reposat allí el nostre St. Crit vingut de Bormio, l'any 1618, consistia en una capella amb una reixa i el St. Crist tallat a la pedra a dins. El mateix dia les persones que sortiren per la carretera de Castellnou pogueren veure com era destruïda la capella que dins una reixa guardava el Cor de Maria i desapareguda una creu de ferro forjat que rematava la capella. La Mare de Deu s'ha trobat a trossos, la creu fins ara no ha aparegut. Era propietat del senyor Josep Gener qui ha denunciat aquest fet.*”

No obstant continua la tradició segons *El Pregoner* núm. 293, del dia 25 de setembre, on fa un resum de la festa Major i diu: “*El dia 14 a les 6 tarda l'Orfeó Joventut donà un concert a la font de St. Antoni, davant d'una multitud que invadia tots aquells contorns, cantant les composicions següents: Cant de la Senyera (Millet), Sota de*

l'Om (Moreu), El Cassador i la Pastoreta (Sancho), L'Emigrant (Vives), La Nina i el Moliner (Perez Moya), La Sardana de la Pàtria (Llongueras); acabant amb els Segadors que foren fortament aplaudits". En un altre punt diu: "Tanmateix el demati del dia de Santa Creu es vegé un quadre de St. Antoni penjat a la font davant, on poc abans estava el St. Antoni de talla que la presidia-. Per allà quarts de deu del mati fou tret el referit quadre per un agutzil."

Una altra notícia sobre la font, la dona *El Pregoner* núm. 315, del 30 d'agost de 1933, on diu: *"Durant les festes de agost St. Roc i Mare de Deu, a la tarda una gran generació acud a la font de St. Antoni, a refrescar. Això demostra la necessitat d'establir-li un bar modern on amb relativa comoditat la gent pugui refrescar-se."*

Al núm. 319, del 24 de setembre de 1933, torna a ser citada la festa major: *"El concert de la Font de Sant Antoni, que sempre era l'nombre mes concorregut resultà deslluït, creiem serà per al trasbals en aquesta tot el passeig, obert la vall per la canonada que la brigada passa les aigües."* Al núm. 345, del 23 de setembre de 1934, els concerts de festa Major passen a fer-se el dia 14 a les societats de l'Avenç Republicà, el Suís i els de l'Ateneu. No hi ha cap notícia, sols un article al núm. 383 (del 5 d'agost de 1936), sobre "El Camí de la Font". Fent un recordatori diu així: *"Aqueixa via, que un dia es feia imprescindible, per anar a proveïre de aigua necessària per a tots els usos domèstics; avui ja no cal anar-hi per això. Tenim satisfeta aqueixa necessitat des de molts anys. Ara hi anem a passejar i a beurer l'aigua fresca en temps calorós."*

Encar que no ho fem per necessitat, ens ha quedat l'hàbit de visitar la Font; el que demostra que no era l'aigua, l'únic motiu de passejar per aquell camí.

Que aquella via ha sigut la preferida de tothom, més al bon temps ho demostra l'afluència de passejants en els dies de treball, al tard; amb més intensitat, però, els dies festius de manera continuada, més nombrosa i fins ben entrada la nit.

L'atracció del passeig és notòria. Els remors vespertins, encisadors, de les arbredes, quals fulles remou amorosament l'aire suau.

Els murmuris de les aigües, cantant en els ratjos i fent alirets, riolant i retratant la lluna que s'hi emmiralla.

Les sentors de plantes, de mil olors diferents que'ls horts fan ofrena al passejant i eterna companyia al passeig.

La cantúria deliciosa i bella de ocells, desponent-se mútuament, en himnes i trobes, deliciosament inspirades....

Hi ha altres motius que cada veí guarda dins seu i que s'han anat succeït de generacions en generació, fins a nosaltres, fent que la nostra via més jolieu, servi tot aquell encís que des de l'antigor ha tingut pels bellputxencs.

Malgrat nostra via hagi sofert la dissort de mals tractes en l'arbrera i poc considerada en altres parts, els passejants l'estimen com és; tot esperant que un altre temps serà reparat l'estrall.

No és solament el Camí de la Font el que guarda l'encís de molts fills de Bellpuig sinó tots els camins i corriols que hi condueixen, perquè aqueixos són els testimonis de les gestes i entremaliadures de les joventuts de tots els temps des de molts anys.

Per això els fills de Bellpuig de totes les edats serveixen tendres records del Camí de la Font.”
Signat Un passejant.

Eren les vigílies de produir-se l'inici de la guerra civil. Aquest any de 1936, com era d'esperar, la font de Sant Antoni rebrà les conseqüències, la destrossa de la seva imatge per alguns antireligiosos, fins que ja finalada la guerra i els traumes humans i d'edificis, etc., es torna a refer de nou.

Segons acta municipal, el 24 de juny de 1939 presideix l'alcaldia el senyor Josep Orós, essent secretari Rosendo Querolt, determinen segons acta els acords següents: *“Aludiendo las razones de la demanda que han de repercutir en beneficio de Nuestra Religion la 1ª y del interés artistico Nacional y local la segunda por unanimidad son adoptados los siguientes asundos:*

1º Autorizar al Rto. Superior del Convento de Paules de esta localidad Dr. Juan Pedró Franquesa, para que por su cuenta y orden pueda restablecer la Imagen de San Antonio en la fuente municipal de este nombre, sita en la calle de Calvo Sotelo.

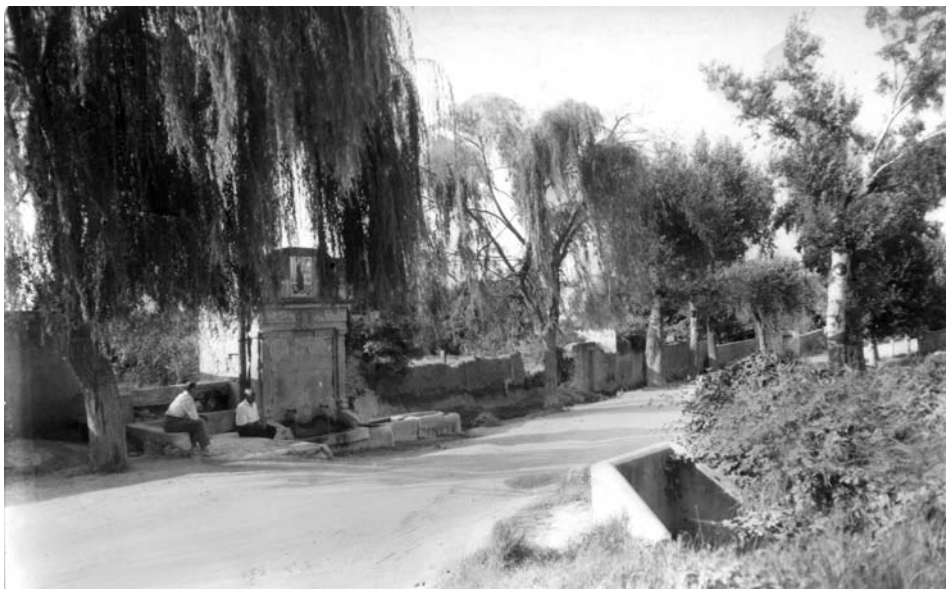
2º Autorizarle igualmente para que pueda ordenar sea restirada de la parte alta de la fachada del Edificio de la Casa de la Villa de la lápida de mármol para ser colocada en la fuente de los Leones del Convento de donde procedía...”. Avui lamentem aquest tipus d'acord de l'alcaldia que, és evident, beneficià els religiosos en detriment de la població, envers el tema dels monuments.

Durant l'època de la dictadura militar no es parla quasi gens de la font de Sant Antoni; segons la revista local *El Heraldo de Urgel*, que apareix el 3 d'agost de 1952 (per imposició, en castellà, i no entraven fins al núm. 385 del 2 de novembre de 1974 en una segona etapa de la revista, al final de la dictadura, en català), en un article diu: *“Patrimoni a recuperar. Aigües Vives. Heu comptat les fonts d'aigua que neixen al terme de la nostra vila? A mes de les conegudes del Molí, Sant Antoni i la font Vella, quantes deus d'aigua aquí i allà del terme. La Font més monumental que tenim descurada i oblidada. Fins Quan?”*, es refereix a la font de Sant Antoni.

Al núm. 464 de *El Heraldo de Urgel*, datat el 18 de febrer, a la secció d'Informació Municipal, comunica: *“Respecte la Font de St. Antoni es consulta si és millor restaurar-la on està, o retirar-la un xic”, i l'articulista del “Bellpuig al dia” escriu: “La nostra font de St. Antoni també havia ocorregut de 40 endarrere, a tornar a sentir la mutilació. La bonica majòlica de Sant Antoni ha sigut destrossada, si a algú li sobrava la imatge podia sol·licitar el canvi, i si la majoria ho hagués acceptat... tots menys destrucció. Conservem nostre patrimoni, no vulguem tornar a la destrucció de nostres tradicions que val molt més que una simple manifestació d'antireligiositat”*. Signa *El Reporter*.

Al núm. 465 següent, del 4 de març, a la secció de Cartes al Director hi arriben unes ratlles dirigides al senyor Director: *“Rèquiem per la ceràmica de la Font de Lluny... Són els inicis de la nova època dita democràtica. La ceràmica de la Font de Sant Antoni, més coneguda com Font de Lluny, s'ha mort. Ha mort accidentalment. Ha aparegut un bon dia destrossada i esmicolada als seus peus. Causes: desconegudes. Culpables: anònims. Però de fet, ja no tenim ceràmica a la Font de Lluny. En definitiva tota una calamitat.*

La gent més sensibilitzada per l'art al nostre poble s'ha enfadat moltíssim. Exasperadament busca caps de turc a qui responsabilitzar... Sembla que el seu valor artístic era considerablement important, encara que no fos declarat “monumento nacional”. També tenia cert valor històric. En definitiva, el suficient com per oferir-li un rèquiem i un comiat. Plorem... i per què no també, protestem!

La font reconstruïda l'any 1939; la imatge de pedra canvia per una ceràmica de Sant Antoni.

Em sembla just –encara que potser inútil– que jo alci la meua enèrgica protesta, si més no per qüestions de testimoniatge.

A més però, referent a aquesta notícia, hi ha un fet que crec important constatar: alguna gent del nostre poble ha conegut l'existència d'aquesta ceràmica vers aquest "luctuoso hecho". Crec que això hauria de fer-nos reflexionar: Per a què pot servir-nos l'art? Per què les enciclopèdies constatin que a Bellpuig tenim...? Perquè els erudits s'en vanagloriïn? Per què?

La Font de Lluny –i també la seva ceràmica indirectament– havien servit molts anys enrere. Quan els arbres bordejaven el passeig de la Font, quan mai encara ni en cap moment havia vist un cartellet aconsellant que era millor no veure-hi la Font era un lloc concorrit –sobretot per les parelles i el jovent– per tant tenia una utilitat pública. No seria qüestió de plantejar-nos l'art en aquesta perspectiva d'utilitat pública? No diem sempre que l'art és de tots? Doncs a veure si és veritat i si, una vegada per totes, ens podem passejar pels claustres del convent, per exemple, simplement perquè si està bé. A veure si els plats –ceràmica dels segles XVI, XVII, XVIII i XIX– ens serveixen per quelcom més que per sortir als diaris. Ja fa molts dies que no es parla de la necessitat d'un museu.

Per què no embellim i condicionem racons possiblement acollidors com, per exemple, la plaça de l'oli? El nostre Ajuntament hauria de pensar un poc més en aquestes coses. També tots plegats ens hauríem de sensibilitzar un poc més, i si fos així segurament no trobaríem ceràmica destrossada, racons agradables magnànimament abandonats, trossos artístics encaixats o tancats amb tres mil voltes de clau... Conquerim la utilitat pública del nostre art. Cuidem-lo! Mimem-lo! Per gaudir els nostres sentits. Per sentir-nos a gust al nostre

poble. Que no tenim temps per dedicar-nos a aquestes menudeses? Potser no, però això ja és un altre problema, però als nostres petits que ells si que en tenen. Que no és rentable?, fins i tot –si tenint, és clar, una concepció de estabilitat molt més àmplia que la que ens pot donar un balanç– amb molts números...” Signa Neus.

Al núm. 468, del 22 d'abril, en la secció “Bellpuig al dia”, diu això: “Sembla que la carretera de la font amb noves variacions i la nova pavimentació canviarà la cara; però i la nostra font dita de Sant Antoni, ara nua de imatge. Si es deixa al mateix lloc és massa dintre de la carretera i quasi fa nosa a la circulació. Si es pogués instal·lar un xic més endins enrere i al seu redós es plantessin arbres...”. Al mateix número apareix un altre article titulat: “Ressons de Societat”, on es diu que “...de les restes de la font de Sant Antoni, ningú se'n preocupa, a excepció d'uns pocs joves, que varies vegades han portat a casa la vila solucions; de moment sembla que les hagin esquivat i mentres, continua impunement, la destrucció de la malaurada font.” Signat Simplicissimus.

L'article en qüestió és contestat al número següent, el 469, del 6 de maig, a la secció d'Informació Municipal: “Tenint en compte les observacions que el signat pseudònim Simplicissimus fa referent a que l'ajuntament dona l'esquena a alguns joves que porten possibles solucions per arreglar la font de Sant Antoni, tenim el gust d'informar per tots el bellpuitxencs i per el senyor Simplicissimus en particular, que la nostra positura és clara i totalment disposada per a refer-la, que celebrem l'interès que un grup de joves han demostrat des un principi i que sempre els hem escoltat correctament i amb interès, estant en aquests precís instant, esperant el pressupost per donar curs immediatament a la seva total recuperació”.

Al següent núm. 470, del 20 de maig, a “Bellpuig al dia”, hi diu: “Hem sigut molts que hem parlat de la Font de Sant Antoni (ara sense el sant), i és natural, que cada vegada es veu més la necessitat d'una renovació i ens alegra la nota de l'Ajuntament publicada el número passat en el que ja tenen amb estudi el que es pugui fer amb la font encarregat a l'Arquitecte Municipal”.

És el nou Ajuntament escollit democràticament qui es posà a refer la font de Sant Antoni. Com s'escriu al nou *El Pregoner d'Urgell*, número 83, del 19 de març de 1983, a la secció “Bellpuig al dia”: “Fa uns mesos es va enderrocar la Font de Sant Antoni a la vora del seu mateix passeig i quina doll abundant d'aigua faria les delícies de mols pobles en direcció sud o migjorn de la vila on comencen a passar penúria, per a reconstruir-la i rejoyenir-la uns metres més separada de la carretera.

Ara s'hi està donant els últims retocs i esperant que per la festa dels Dolors l'aigua torni a rajar i a fer sentir la seva acostumada melodia. Sense estar acabada ja fa molt goig. És una combinació de pedra antiga, la carcassa, amb peces de ciment fox i alguna ornamenta de pedra tosca; l'acabarà d'embellir la imatge de Sant Antoni amb majòlica que el grup ceramista de la localitat ha treballat, construït i mimat.

La font de Sant Antoni actualment.

A més a més de tenir presència de monument resulta d'utilitat pel caminant sedejat que podrà saciar la seva set amb l'aigua fresca i cristal·lina, i reposar també del cansament podent asseure's als seients que allí l'esperen.

Aplaudim i felicitem al paleta municipal En Domènec Escudé artífex de l'obra, a l'Ajuntament, al mentat grup ceramista i a tots els que hi hagin contribuït poc o molts per lograr la renovació i millora de la Font de Sant Antoni."

Fou aquest any de 1983 que es desmuntà la font de Sant Antoni, i s'inicià el trasllat més endins del seu lloc habitual i fora de la carretera i dels perills de la circulació, en un espai més ample, enjardinat i amb seients.

Van passar uns anys sense problemes però, el 2007, la font de Sant Antoni deixà de rajar. En veure que no s'arreglava, *El Pregoner d'Urgell* (número 691, del 19 de juliol de 2008) treu a la portada la foto amb el títol: "*La font que no raja*". Al número següent, 692, del 2 d'agost, dins l'Informatiu de l'Ajuntament de Bellpuig, a la secció d'Obres i Serveis, surt un aclariment sota el títol de: "*Font de Sant Antoni. Després de molt temps sense rajar (primer reduint el cabal fins a quedar definitivament seca fa una mica més d'un any), la Font de Sant Antoni, torna a recuperar les seves 5 sortides d'aigua gràcies a l'actuació de la Brigada Municipal, que amb l'ajut del propi constructor de la font, el Sr. Mingo Escudé, de David Serra, que treballava a Àrids Romà quan es van realitzar les obres al C/La Font i la carretera de Belianes, i de la família Tàsies, que tenia coneixement de per on venia l'aigua, es*

va poder localitzar el lloc d'obstrucció del pas natural d'aigua i reconduir-lo el passat dia 17 de juliol.

Des de l'Ajuntament agraïm la col·laboració de totes aquestes persones que amb el seu ajut ha estat possible la recuperació d'un racó emblemàtic de la nostra vila. Una recuperació que fa un temps que s'hi treballa i que no ha estat fàcil."

En el mateix número, a l'apartat "Retalls" surt un altre escrit: *"La font de Sant Antoni torna a rajar des del passat dilluns 21 de juliol. El servei de manteniment i obres de l'Ajuntament hi ha fet una actuació per solucionar l'estroncament de l'aigua que havia patit des de feia més o menys un any. Felicitem l'Ajuntament per la iniciativa de la reparació d'aquest espai emblemàtic, que havia perdut el seu encant i frescor. Ara ja torna a brollar aigua per totes les seves canelles i els veïns de la vila poden tornar a fer la paradeta per refrescar-se i descansar."*

El perquè s'estroncaren les aigües segons m'explicà el cap de la Brigada d'obres, Ramon Salla, fou degut a les arrels de l'arbre tipus desmai, més proper, que taponà el pas de l'aigua amb les seves arrels; una vegada desembossat, el paleta Guillem Moya hi posà un tub de plàstic perquè no es repetís el problema; a més s'hi afegeix una aixeta per a poder-la tancar, així torna a rajar l'aigua per les canelles de la font de Sant Antoni fins avui.

També apareix una carta a la revista que diu: *"Font. Fem generosa barretada als de Ca la Vila per haver-nos restituit la Font de Lluny. Al senyor Alcalde i a tots els de la idea i de l'acció. L'aigua viva, sense ella tot era eixarrement i mort, una mort estranya, dolorosa. L'aigua viva d'un Ajuntament és vida d'un poble."*

L'única pega, l'única pena és l'absència dels tres caps de lleó per la boca dels quals sortia la canella. (Ubi sunt...?). Però ja ens l'hem planyut massa. És que s'hi troben a faltar, eren un element clàssic, típic, i donava un punt d'aristocràcia al conjunt. No haurien de tenir lloc aquests actes de corrupció. Però (lasciate ogni speranza), quin greu. Per a la nostra amiga Font de Sant Antoni volem el millor. Ha de ser un estímul i un inici. Per molts anys!" Signa Pere Ortís.

Per concloure l'estudi documental a través dels escrits de les nostres revistes (locals i comarcals), ho finiré amb l'article de *El Pregoner d'Urgell*, número 731, del 23 de març de 2010, titulat "L'aigua a la vila de Bellpuig", realitzat per l'Avi Mingo. En referir-se a la font de Sant Antoni diu: *"No sé quants anys pot tenir la font de lluny, però sí és cert que els que som grans sempre l'hem vist velleta, fins que, en cada reforma de carretera anava quedant sota la vorera abandonada i menyspreada en posar-li el cartell "no potable". Hi ha tantes coses a dir, i és tan lligada a la història de la vila..."*

Està situada a mig camí del convent, aleshores les últimes cases eren les del Foramur i raval de Preixana, per això a la Font de lluny hi havia un reng d'arbres vells i grossos a banda i banda de la carretera de Belianes.

Era alimentada per una canaleta de pedra visible uns 60 m, direcció al convent, travessant la carretera cap a sota el mur i ningú no sap fins on arriba. Dins la font hi havia una pica que alimentava dos brocs per a omplir els càntirs i sellons; un altre de més alt, amb un raget més fi, per no haver d'aplanar-te tant per a beure; l'aigua sobrera sortia pel broc més gros, al costat, cap a la principal pica, passant a les altres dues que servien per beure les mules i altres animals que passaven per davant; com que la quantitat d'aigua era constant la sobrera anava al reguer.

Ambient festiu: Els nascuts a principis del segle XX i encara som vius, recordem aquelles tardes dels dies de festa, durant l'estiu, on la família Cubano muntava la seva taula amb les paperinetes de papiers cargolats i de diferents colors, on hi havia els anisets, que una vegada menjats trobava l'aigua més bona, aquelles botelles de xarops, vermells, grocs, verds, orxates d'ametlla o xufla que per 25 o 50 cèntims te'n posaven un raget al vas, l'omplíem d'aigua fresca i la trobàvem molt bona. Anava prosperant tant aquell negoci que fins i tot llogaren un trosset de terra, sota la carretera, tocant la pista de tennis, muntaven les taules i cadires, que a la fresca de la marinada servien les begudes típiques d'aquells temps, que per refrescar-les omplien les piques, aleshores no hi havia tantes neveres.

S'hi respirava un ambient de festa, però també hi va haver una tarda tràgica; com he dit abans hi havia uns àlbers, grossos que feien bona ombra, també eren revells. Una tarda que ja començava l'ambient de la concurrència, es va trencar una gran rama i va enxampar algunes persones a sota. La notícia va córrer ràpidament per tot el poble... Per sort no va haver-hi desgràcies personals d'importància, però l'ensurt per a tots fou molt gran. Durant i després de la guerra ja es va perdre aquell ambient tan característic de poble.

Canvi de nom: Fou després de la guerra, els capellans del convent s'enamoren de la font, feren alguns retocs a les pedres i hi posaren el mural de Sant Antoni, volien ressaltar la festa i fins i tot alguns anys havien repartit els panets beneïts, però a poc a poc es va quedar a zero.

Canvi de lloc: Quan es posà el cartell de "no potable", ja no se sabia què fer amb ella, quan els àlbers de la vorera començaren a ficar les arrels dins la canaleta i obstruïren el pas de l'aigua, aquesta sortia i feia un patamoll a la vora de la carretera, allò ja era preocupant. Els de la Diputació ja anaven tallant els arbres...

Per les anàlisis de l'aigua que rajava encara portava de tres a quatre mil microbis per cc i per tant era no potable; vaig voler saber com era la qualitat en sortir del mur del convent, fent un forat a la canaleta vaig agafar la mostra, i es feu les anàlisis corresponents; a l'anar a buscar els resultats em digueren que era completament bona, solament havien trobat tres o quatre microbis per cc, però era excel·lent i podríem fer reviure la font. Aleshores sí, es posà en marxa tot el que convenia fer, es comprà uns metres de terreny al veí del costat, l'arquitecte féu el planell i la brigada ens posàrem a desmuntar la font, després de fer un croquis amb les pedres numerades, férem la paret de bloc de formigó, criticats per alguns, que deien que era material massa modern per a emmarcar un conjunt de pedres velles; es muntaren les pedres, les més grosses les posava el Sr. Torrelles amb toro. El grup de ceràmica local tornà a fer el mural de Sant Antoni (el que posaren els frares el trencaren la canalla a cops de roc), aquest

també el trencaren altra vegada, es va fer un tercer que, per ara encara és sencer. Detalls en les fotos de la 19 a la 35; quan es va inaugurar el pavelló esportiu es va ensenyar al Sr. Barrera (president del Parlament de Catalunya).

Acabat el monument connectàrem l'aigua amb un tub de pressió d'uralita fins dins la font per la distribució a les canelles i la sobrant surt cap a l'única pica que, en tardes de marinada forta, l'aigua marxa a fora. Per a poder asseure's, a més de la paret de pedra tosca, hi portàrem la pedra que era menjadora dels cavalls de la Guardia Civil (plaça St. Roc). Es plantà una rama del desmai del carrer Valeri Serra, que aixecava els panots de la voravia i es decantava sobre la carretera, per tant haguérem d'arrancar-lo..."

Amb totes aquestes referències escrites per persones, escriptors, i historiadors, en les nostres revistes locals, he cregut que seria la base documental de la seva pròpia història, que aquí us transfereixo.

FONTS D'INFORMACIÓ:

- 1) Jaume TORRES GROS, *Bellpuig i el riu Corb*, Bellpuig. 1989, pàg. 26.
- 2) Antoni BACH RIU, *Història del Monestir de Sant Bartomeu de Bellpuig i el seu Mausoleu. Els darrers anys de vida del convent franciscà*, Bellpuig. 1990, pàg. 37.
- 3) Joan YEGUAS GASSÓ, *Llibre Ver del Convent de Bellpuig*. Sèrie Major Col·lecció Ardèvol 6. Arxiu Històric Comarcal, Tàrraga. 2003, pàg. 41 i 42.
- 4) Antoni BACH RIU, *Història del Monestir...* Ítem, pàg. 43.
- 5) Valeri SERRA BOLDÚ, *Lo Convent de Bellpuig*. Tip. Lif. Sol Benet, Lleida. 1908, pàg. 33-34.
- 6) Jaume TORRES GROS, "En Commemoració dels 300 anys de la capella nova del Crist de Bellpuig (1702-2002). Apunts per la història del St. Crist de Bellpuig de la festa en honor del St. Crist i l'exaltació de la Santa Creu i la creació de la Comissió Municipal per la festa Major civil de la vila de Bellpuig." *El Pregoner d'Urgell* núm. 550-551 (9 de setembre. Extra Festa Major).
- 7) José RUYFERNÁNDEZ, *Notas Estadísticas e Históricas de la Villa de Bellpuig*. Tip. R. Saladrígues. Bellpuig. 1920, pàg. 4.